

683 684 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM PRIMUM. DE TEMPORE CELEBRANDI NUPTIAS.

ARGUMENTUM.

Totus est in confutandis quibusdam qui asserere non erubescabant nuptias tempore quadragesimalis jejunii contractas, dummodo copula non intercedat, validas esse, et ideo non debere dissolvi. Ostendit igitur nuptias consensu, non concubitu, contrahi.

Domnis V. et P., religiosis Faventinae Ecclesiae clericis,
PETRUS peccator monachus fraternae charitatis obsequium.

[DE TEMPORE CELEBRANDI NUPTIAS.]

CAPUT PRIMUM. *Tempus celebrandi nuptias ex sacris canonibus.*

Conquesta est mihi vestra fraternitas, quod quidam ecclesiasticae disciplinae ordinem confundentes, et juxta prophetam, Deum ponentes post corpus suum (**Ezech. I**), quadragesimali jejunio matrimonium contrahunt; sed ut canonum sententiam subterfugiant, uxore ducta et celebratis nuptiis, solum concubitum defuisse contendunt. Accedit adhuc vestrae querelae, quod gravius est, quia nonnulli, qui specietenus spirituales videntur, et Scripturarum sibi scientiam vindicant, illos excusare nituntur. Nam cum

canonum decernat auctoritas ut quicumque a Septuagesima usque ad octavas Paschae, tribusque hebdomadibus ante festivitatem sancti Joannis, ab Adventu quoque Domini usque post Epiphaniam, nuptias celebraverint, separentur; illi in solo nuptiali concubitu nuptialia jura constituunt, eosque perhibent dividi non debere, qui dilato duntaxat carnali commercio, praedictis temporibus foederantur. Quod nimirum quam absurdum, quamque sit frivolum, quisquis utcunque sacri eloquii limen terit, facile deprehendit. Si enim jure in concubitu constare nuptiae perhibentur, quid est quod sacri canones prohibent ut absque publicis nuptiis nunquam matrimonium copuletur? Nunquid hoc volunt, ut vir uxori publice misceatur? Cumque hoc adeo sit inhonestum et pudore plenissimum, ut in totius humani generis tam prolixis aetatibus nemo unquam praeter duos homines id attentasse legatur, Paridem videlicet, et quemdam philosophum; quomodo fieri canonica censura praecipit quod effraenata quoque luxuria gentilis populi turpissimum judicavit? Porro si nuptiarum celebritas in solo carnali commercio constituitur, quid est quod secundas contrahere nuptias viduata quoque persona permittitur; a tertiis vero vel quartis auctoritate canonica prohibetur? Nunquid postquam vir uxori secunda vice jungitur, jam redire ad torum suum ulterius, quod omnino ridiculum est, denegatur? Enim vero si concubitus nuptiae sunt; quoties vir mulieri admiscetur, toties procul dubio nuptias celebrare convincitur.

Quapropter si carnale negotium quis centies iteraverit, non modo multinubi, contra canonicam regulam, sed et centinubi crimen incurrit. Quod qui praesumit astruere, sine dubio creditur insanire. Concubitus quippe, qui tamen jure

permittitur, non nuptiae, sed res est potius nuptiarum. «Non enim,» juxta Leonis papae sententiam, «omnis mulier viro juncta uxor est viri; quia nec omnis filius haeres est patris.» Et paulo post: «Non dubium est, inquit, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.» In cujus itaque verbis liquido perpendere possumus, quia aliud nuptiale mysterium, aliud carnale est sacrilegium. Quod enim canonice fit, sacramentum est; quod autem contra canones usurpatum est, sacrilegium est. Ex ratione quippe temporis agitur ut una eademque res sive salubris, sive noxia judicetur. Quisquis enim inhorrescente hieme vites putat, vineam dissipat. Qui aestate seminat, frumenta profligat. Tunc denique suscipiendis seminibus apta tellus efficitur, si congruo tempore sarriatur. Qui sub nivali turbine caementarios conducit, ruinam construit. Qui succosa verni temporis ligna succidit, ut domatum parietes erigat, ut laquearium **685** tabulata compingat, supervacui se laboris vexatione fatigat. Et ut ad sacramenta veniamus, qui praeter statuta tempora clericos ordinat, non eos utique provehit, sed offensionis obstaculum, ne de caetero provehantur, opponit. Qui passim, nec certo tempore chrismatis vel baptismi sacramenta celebrat, non tam opifex sacramenti quam reus dicitur sacrilegii.

CAPUT II. *Contra pervertentes tempora.*

Cum ergo ipsa ecclesiastica sacramenta suorum temporum vicissitudines quaerunt, vigoremque suum ex deputati temporis congruitate concipiunt, quo pacto sola matrimonia

vires habere poterunt, si temporum statuta confundunt. Ut enim Salomon ait: «Omnia tempus habent et suis spatiis transeunt universa sub coelo (**Eccle. III**).» Et paulo post: «Tempus flendi et tempus ridendi, tempus plangendi et tempus saltandi, tempus amplexandi et tempus longe fieri ab amplexibus (**Ibid.**).» Qui ergo flendi tempore saltant, et rident: qui tunc amplexantur, quando longe fieri ab amplexibus debent, sicut apud eos temporis ordo pervertitur, sic eis jure voluptas in amaritudinem, gaudium in moerorem, in confusionem gloria, in prostibulum thalamus permutatur. Cum enim legibus cautum sit, ut tempore messium vel vindemiarum nequaquam causarum litigia ventilentur, ne forensia negotia dirimantur, et temporum ratio fert, ut quidquid tunc in tribunalibus iudicium definitur, irritum censeatur; quomodo quadragesimale tempus nuptias non evacuat, quas canonum auctoritas damnat? Nunquid minorem vim canones sacri continent, quam pragmaticae sanctiones? Dicitur nuptiarum summam esse concubitum, qui nimirum si desit, nuptiale dici non posse mysterium.

Ergo et beata virgo Maria viro, secundum eos, carnaliter nupsit, quae juxta Evangelii fidem sponso suo Joseph nuptiali foederatione convenit: «Ante, inquit, quam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto (**Matth. I**).» Sed quia nuptiarum vocabulum patenter evangelista non exprimit, ideoque nuptias celebrasse B. Virgo mihi perhibenti fortasse non creditur. Expositorum aliquis, prout occurrit, in testimonium deducatur. Ait nempe Beda in expositione Matthaei: «Notandum, inquit, in primis in eo quod ait: Antequam convenirent; verba conveniendi non ipsum concubitum, sed nuptiarum, quae praecedere solent, tempus

insinuant, quando ea quae prius sponsa fuerat, conjux esse incipit. Ergo antequam convenirent, dicit: Antequam nuptiarum solemnia rite celebrarent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Siquidem memorato ordine postea convenerunt, quando Joseph ad praeceptum angeli accepit conjugem suam.» Ambrosius quoque: «Non te, inquit, moveat, quod frequenter Scriptura conjugem dicit: non virginitatis ereptio, sed conjugii testificatio, nuptiarum celebratio declaratur.»

Cum ergo luce clarius constat, quia beata Dei Genitrix virgo non nupsit; et tamen juxta **686** Scripturae sententiam, absque dubio nuptias celebravit; quomodo dicitur, ubi concubitus defuit, nuptias dici non posse? Nos autem e diverso libere profitemur, et concubitum posse sine nuptiis fieri, et sine concubitu recte nuptias appellari. Sunt enim aliquando nuptiae caelibes, sunt quae dignae dicantur nuptiae virginales. In quibus videlicet sic uxor viro dotali foedere jungitur, ut praelato coelestis thalami desiderio, carnali nullatenus misceatur (*vide scholia ad calcem opusculi*). Ex quarum scilicet genere nuptiarum B. Joannes evangelista subtractus a Domino traditur, qui nimirum cum virgo permanserit, nihilominus tamen nuptiae vocatae sunt, quas contempsit. Ad quod etiam nuptiarum genus, beatus Apostolus auditores suos videtur invitare, cum ait: «De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque mulier suum virum habeat (**I Cor. VII**).» Cum mulierem non tangere bonum esse primo perhibeat; deinde propter fornicationem uxorem habere unumquemque decernat, ad caelibes procul dubio nuptias discretus doctor invitat, ut si

laqueum fornicationis duntaxat evadere possumus, carnale commercium in nuptiis non quaeramus. Nuptiarum plane societas ab initio propter gignendam sobolem et propagandam posteritatem non ambigitur instituta.

CAPUT III. *Nuptiae ad quid institutae.*

Quantum ergo ad antiquitatem saeculi, intentio nuptiarum est procreatio filiorum. Attamen sicut solo vomere terra proscinditur, sed, ut hoc fieri possit, caetera necessaria membra aratris attexuntur; soli nervi in citharis atque huiusmodi musicis vasis aptantur ad cantum, sed ut aptari possint, insunt et caetera in compagibus organorum, quae a canentibus non percutiuntur; ita et huic intentioni, propagandae videlicet sobolis, adduntur et alia, cum propter conjugalis matrimonii sacramentum, tum propter speciem honestatis, conventus videlicet pronuborum, convivii celebris apparatus, dona sponsalia, tabularum dotalium instrumenta, et si qua sunt alia. Quae videlicet omnia simul juncta nuptiae vocantur. Et haec antiquitus, ut praedictum est, ad propagandam tantummodo sobolem; nunc autem advesperascente jam mundo et illius coruscante doctrina, qui de virgine virgo est, ad evitandam spectat procul dubio fornicationem. Tunc enim, salvo altiori mysterio, dicebatur: «Maledictus vir qui non habuerit semen in Israel!» Nunc autem dicitur: «Viri, diligite uxores vestras sicut Christus Ecclesiam (**Ephes. V**).» Et Apostolus: «Tempus est, inquit, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint.» Et iterum: «Volo vos omnes esse, sicut ego (**Coloss. III**).» Enim vero

qui, sicut superius diximus, uxorem ducendam praedicat, et non tangendam, non exculpere prolem, sed fornicationis videtur oppilare voraginem; nec tumescentem uterum, infantiumque balatum, sed immaculatum cubile, et conjugalis continentiae desiderat caelibatum. Qui nimirum cum **687** dicit: «Si se non continent, nubant (**I Cor. VII**);» et alibi: «Revertimini in idipsum, nec tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram (**Ibid.**);» patenter ostendit quia mutuae inter conjuges castitatis est avidus; admistionem vero carnis permittit invitus.

Constat ergo per haec, quae superius comprehensa sunt, quia quisquis sine concubitu fieri posse nuptias denegat, adversus Apostolum, per quem Christus loquitur, contumaciter pugnat. Qui et omnes homines vult sicut semetipsum continenter vivere; et tamen admonet unumquemque suam uxorem, ne in fornicationem labatur, habere. Erubescant ergo stulte sapientes, et sapiendo vecordes, qui pervicaciter asserunt virum a femina dividi non debere, quam non interveniente concubitu quadragesimali tempore duxit uxorem. Qui videlicet ad tantam quandoque prorupere vesaniam, ut eam quoque, quae ipso sancto die Parasceve, quo Dominus crucifixus est, a viro furata dignoscitur, abnegent relinquendam; et dum impudenter astruunt quasi legale connubium, sacrilegum roborant versutis allegationibus pellicatum. Quippe cum Dominus pateretur crucis affixionem; ille versabat in mente sordis [sordidam] luxuriae voluptatem. Et cum Redemptori suo totus orbis, ut re vera capiti membra, commoritur; ille subantis libidinis turpitudinem meditatur. Quid aetate mea hoc Dominicae crucis die contigerit, succincte perstringam. Apud Ravennam sane urbem multa

animalia in macello sunt a libripendibus caesa, quae communi senatus consulto, et praecipue Martini venerabilis eremitaе decreto, omnia canibus sunt projecta. Quid igitur facerent zelum Dei habentes, si novam nuptam transire in sponsalium cernerent, si amicorum turbas, relicta crucis adoratione, nuptiales choros ducere comperissent?

CAPUT IV. *Poena celebrantium nuptias quadragesimali tempore.*

Sed dicite mihi, o novae assertionis auctores, si casu obrepserit homini, ut intra quadragesimalis observantiae cursum uxor se carnaliter jungat, salvo conjugio, poenitentiam illis imponitis; an eos ab invicem solutis tabulis interveniente divortio separatis? Secus ecce, canonica decernit auctoritas, ut quisquis eo tempore cum conjugē labitur, quadraginta duntaxat dierum poenitentia reformetur. Quo igitur pacto in solo concubitu consistere nuptias dicitis, et utrumque idem esse contra totius sacri eloquii sententiam iudicatis? cum videlicet censura canonica nuptias illicitis temporibus institutas remoto omni scrupulo dividat; concubitum vero sola parvae poenitudinis animadversione percellat? Dicite, inquam, mihi, cum pace vestra loquor, si in solo concubitu nuptiae constare dicendae sunt, cur nuptiae contra legum mandata contractae, usque ad divortium condemnantur; concubitus vero levis tantummodo poenitentiae mensura praefigitur? Si enim utraque unum sunt, sicut non diversa sunt in peccato, ita nec dispari debent

subjacere iudicio, **688** et quorum est eadem causa, una utriusque debet esse censura.

Porro autem, quid est hoc etiam quod canonica sanctione praecipitur, ut virgines, quae se non custodiunt, si eosdem qui eas violaverint maritos acceperint, eo quod solas violaverint nuptias, post unius anni poenitentiam reconcilientur? Si enim nihil aliud sunt nuptiae quam concubitus, cur dicuntur nuptias violasse virgines prostitutae, quae profecto concubitum non violarunt, sed potius impleverunt? Enim vero si solo concubitu nuptialia jura complentur, jam non damnentur foeda prostibula, imo meritoria coronentur, et olidi fornices aedes sint nuptiales. Huccine tandem philosophorum nostrorum argumentatione perventum est, ut ejusdem sint meriti et nuptiales tabulae, et obscenarum pellicum voluptates? Idem lupanaris videatur esse volutabrum, quod cubile immaculatum?

Et, ut cum stomacho loquar, tantumdem furtivus videatur valere concubitus, quantum publica ac per hoc honesta celebritas nuptiarum? Confundatur ergo versuta calliditas, nec quae veritas segregat, multiplicitate verborum jungere se posse confidat. Reprimatur etiam plectenda praesumptio, ne quod temerariis ausibus nunc latenter inchoat, per conveniendi vitium passim postmodum inoleseat. Dirimantur infausta conjugia, et in sui vigoris statu ecclesiastica permaneat disciplina. Rescindatur quod contra legum scita contractum est, ne cancer, qui nunc oritur, male serpendo pullulet, et ab uno se per ecclesiastici corporis membra dilatet. Sic itaque nunc temerariae praesumptioni sacerdotalis auctoritas obviet, ut Christiana religio non, quod absit, vento

doctrinae circumferatur et fluctuet (**Ephes. IV**), sed in apostolicae traditionis regula immobiliter perseveret.

SCHOLIA.

Ex quarum scilicet genere nuptiarum beatus Joannes evangelista subtractus a Domino traditur. Fuerunt itaque non modo hic noster sanctus cardinalis, sed et alii qui asseverarent, sponsum nuptiarum quae factae sunt in Cana Galilaeae Joannem hunc ipsum evangelistam fuisse, et a Christo ad sui sequelam vocatum, sponsae nuntium remisisse. Quam rei quoque existimationem ex antiquis historiis acceptam, duo in primis Benedictinae item religionis decora sanctitate ac doctrina celeberrimi (Beda nempe venerabilis, et Rupertus abbas), aperte satis confirmant. Et quidem Bedae testimonium nongentos ante annos litteris consignatum de Joanne hoc est (**BEDA homil. de S. Joan.**): «Sed hunc prae omnibus diligit, quia virgo electus ab ipso, virgo in aevum permansit. Tradunt namque historiae, quod eum de nuptiis volentem nubere vocaverit; et propterea, quem a carnali voluptate retraxerat, potiore sui amoris dulcedine donavit.» Ruperti vero, qui Damiani tempora attigit, verba sunt (**RUPERT. in Joan. lib. II, in fin.**): «Joannem evangelistam relictis nuptiis (ipsius enim istas fuisse nuptias, opinio fere omnium est, ipsum Dominum sequi coepisse arbitramur. Tradunt namque historiae quod eum de nuptiis volentem nubere vocaverit). **689** Eadem quoque veritas duobus vetustissimis prologis Evangelio secundum Joannem praefixis, quorum alter tribuitur Hieronymo, et alter Augustino, comprobatur.

Illius textus est series: «Joannem de nuptiis volentem nubere vocavit Dominus.» Hujus porro prologi auctorem fuisse Hieronymum, sanctum Thomam inter alios asseruisse, Sebastianus Barradius animadvertit (**BARRAD. in Evang. tom. II, lib. III, cap. 1**). «Hanc opinionem, ait Barradius, sequitur divus Thomas (**2-2, quaest. 186, art. 4**), et dum exponit prologum illum divo Hieronymo ascriptum, eamque putat esse D. Hieronymi sententiam.» Alterius vero prologi attestatio talis est: «Iste siquidem est Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit, et cui matrem virginem virgini commendavit.» Hunc etiam prologum Augustino ascribi debere, Baronius (ut alios nunc missos faciam) ultro fatetur (**Annal. tom. I, ad an. Chr. 31**). Ait enim: «Augustinus in praefatione in Joannem evangelistam haec habet: Iste siquidem est Joannes.» Et caetera modo relata: quae cum viderit ille, nihilominus hanc de Joannis nuptiis sententiam omnino explodendam esse contendit, vocatque commentitiam, nuper excogitatam atque ridiculam; Augustini autem testimonium interpretatus, sic Augustinum ait dixisse vocatum a nuptiis, non quod cum uxorem duxisset, eam reliquerit, sed quod eam prorsus non acceperit, prout idem Augustinus in fine ejusdem operis testatur, cum his utitur verbis (*in Joan. tract. ult. prope finem*): «Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, et ab ineunte aetate castissimus fuerit.»

Ita Baronius ex Augustino. Verum tanti viri pace affirmare non dubitaverim, haec Augustini verba magis favere sanctissimis Patribus Bedae, Damiano, Ruperto, Thomae, Bonaventurae, caeterisque quam sibi; atque dum Augustinus, vel etiam alii inquiunt, Joannem evangelistam non duxisse

uxorem; tantumdem est, ac si cum uxore eum non vixisse, vel non cohabitasse. Praeterea Damiani opinionem veritati esse conformem, et alii multi docent scriptores et sanctitate et litteris praeclarissimi, angelicus doctor (**S. THOM. 2-2, q. 186, art. 4, ad 1**): «Ne alicui spes perveniendi ad perfectionem tolleretur, assumpsit ad perfectionis statum etiam illos quos invenit matrimonio junctos. Non autem poterat absque injuria fieri, quod viri uxores, desererent; sicut absque injuria fiebat, quod omnes divitias derelinquerent. Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore, Joannem tamen volentem nubere a nuptiis revocavit.» Seraphicus doctor (**S. BONAV. in vita Christ. c. 20, p. II opusc.**): «Quamvis dubium sit, cujus fuerint nuptiae in Cana Galilaeae, sicut magister in historia scholastica tangit, nos tamen meditemur fuisse Joannis evangelistae, quod habetur in prologo super Joanne, ubi Hieronymus affirmare hoc videtur.» Sanctus Antoninus Florentiae archiepiscopus (**Chron. p. I, c. 3, tit. 5, § 6, et p. III Summ., tit. 1, c. 2 in princ.**): «Celebratis autem nuptiis in Cana Galilaeae, quae communiter dicuntur fuisse Joannis evangelistae,» etc., quibuisdam etiam interjectis: «Joanne autem non consummato matrimonio virgo secutus est Christum.» Hisce tantae auctoritatis viris addas Nicolaum Lyranum (**in c. II Joan.**) de sacris litteris optime meritum, qui trecentos ante annos non tantum prologum illum in Joannem fuisse Hieronymi exponendo **690** confirmavit, verum etiam superiorum Patrum sententiae sic astipulatus est: «Dicitur etiam communiter, quod istae nuptiae fuerint Joannis evangelistae, a quibus eum Christus vocavit ante consummationem matrimonii per copulam carnis. Ex hoc in Ecclesia observatur quod ante carnalem copulam potest licite

alter conjugum intrare religionem; hoc autem videtur per dictum Hieronymi in prologo, ubi dicitur quod Christus vocavit eum de nuptiis nubere volentem. Ex quo videtur quod nuptiae fuerunt suae, quia Christus non legitur in aliis nuptiis fuisse. Hoc etiam videtur per hoc quod mater Jesu erat ibi tanquam in nuptiis nepotis sui. Non enim est verisimile quod ipsa venisset, nisi multum attinuisset sibi, sicut ivit ad Elisabeth cognatam suam, festinanter tamen, ut habetur (**Luc. I**); quia secundum quod dicit Ambrosius, non libenter stabat in publico, sed magis in orationis secreto.» Eidem sententiae subscribunt et alii permulti gravissimae auctoritatis et doctrinae viri, Thomas de Vio, card. Cajetanus in cap. II Joannis, Dominicus Soto 4 sent., dist. 17, quaest. 1, art. 4, qui non alia quam SS. Hieronymi et Augustini auctoritate fretus, ex hoc Christi facto concludit posse alterum conjugum, rato et non consummato matrimonio, etiam altero invito religionem ingredi. Dionysius carthusianus, cujus sunt verba (**in c. II Joan.**): «Hieronymus enim sentit, quod sponsus fuit Joannes evangelista, filius sororis beatissimae Virginis.» Joannes Major qui sic habet (**in c. II Joan.**): «Joannes Zebedaei has nuptias contraxisse putatur, ita Hieronymus et Augustinus existimant, a quorum sententiis nisi patienti ratione vallatum contraire pudet.» Sylvester Prierius, qui sic ait (*in Evang. Domin. 1 post Oct. Epiph.*): «Sciendum est quod tenetur communiter, quod istae nuptiae fuerunt Joannis evangelistae;» quod videtur sonare dictum Hieronymi in prologo. Robertus Carazolus, episcopus Aquinas, De sanctorum laudibus serm. 35, Hugo de Prato serm. 18, Dom. 1 post octavam Epiphan.; Michael de Palatio, enarrat. 1, in cap. 2; Jo. Thomas Turgillus tom. I, in idem Evangelium; Joannes Osorius tom. I Concion. in cap. II Joan., et (ut alios

praetermittam) Philippus Diez tom. III conc. Domin. 2 post Epiphan., in hisce etiam recentioribus nostris temporibus scribens: «Communiter (ait de hujusmodi nuptiis) habentur fuisse sancti Joannis evangelistae, ex quibus eum sanctissimus Salvator mundi vocavit.» Itaque cum haec de Joannis nuptiis existimatio tantae auctoritatis innitatur testificationibus, talesque habeat patronos, quos credibile est non futili traditione persuasos; et quod ex vetustis historiis desumptum Beda et Rupertus affirmant, quod illis receptis et antiquis prologis confirmetur, quod a sexcentis annis ad haec nostra tempora communis habita fuerit, revera cur tam facili negotio commentitia, nuper excogitata atque ridicula credatur, non video. Quod autem Nicephorus testatur (**Hist. I. VIII, c. 30**) harum nuptiarum sponsum fuisse Simonem Cananaeum, cum ejus opinio infirma habeat fundamenta, nec antiquos sectatores, praeter illum, merito a doctis quibusque scriptoribus exploditur. Et eo maxime, quod cum recenseat ejusmodi nuptias, non tamen ab **691** iis esse abstractum affirmat. «Helena, ait ille, Constantini imperatoris mater, in Cana Galilaeae (ubi Simonis Cananaei nuptiae celebratae sunt) sacram aedem aedificavit.» Unde Alexandri III sententia (*cap. Verum. De convers. conjugat.*), qua ex nuptiis vocatus asseritur sponsus, de Joanne, quem a Christo vocatum fuisse scriptores testantur, potius intelligenda videtur. «Verum, ait ille, post consensum legitimum de praesenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium» **692** (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt), «dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos.» Cardinalis quoque Baronius postquam dixisset (*Annal. ad an. Chr. 31*): «Qua in re potius Nicephoro assentiendum esset affirmanti fuisse ejusmodi nuptias Simonis Cananaei;»

statim subiecit: «Caeterum et Nathanael erat e Cana, Galilaeae oppido,» ut tradit Hieronymus (*De locis Hebr.*) «posito in Galilaea gentium.»

Sit nomen Domini benedictum.